

W P R O W A D Z A M Y ZMIANY

03
2016

KWARTALNIK
SEKRETARIATU
REGIONALNEGO
KRAJOWEJ SIECI
OBSZARÓW WIEJSKICH
WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

NAJNOWSZE ZMIANY LEGISLACYJNE | ZAWSZE NA CZASIE

TEMAT NUMERU Rolnictwo to nasza specjalność

STR. 7

Koła Gospodyń Wiejskich Wspierane czy wspierające?

STR. 15

WYWIAD NUMERU
z Arturem Bagieńskim
Wicemarszałkiem
Województwa Łódzkiego

STR. 11

PONADTO W NUMERZE

Śladami zabytkowych kościołów | Zwyczaje bożonarodzeniowe

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.
Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Publikacja opracowana przez Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy Technicznej PROW 2014-2020.

SPIS TREŚCI

AKTUALNOŚCI

Mała retencja, duża sprawa	3
Naukowcy o rozwoju wsi	3
Tygle smaków wręczone	4
Etapy produkcji żywności	4

ZMIANY LEGISLACYJNE

Nowelizacja ustawy o nasiennictwie	5
Żywność prosto od rolnika	5

TEMAT NUMERU

Rolnictwo to nasza specjalność	6
--------------------------------	---

WYWIAD NUMERU

Środki na wsparcie podlódzkich wsi	10
------------------------------------	----

RZETELNY MATERIAŁ

Kiedy na działce „wyrasta” słup...	
Tajemnice służebności	12
Zwyczaj bożonarodzeniowe	14
Koła Gospodyń Wiejskich	
Wspierane czy wspierające?	15
Rolnik – zawód wysokiego ryzyka	16

TURYSTYKA

Śladami zabytkowych kościołów	18
-------------------------------	----

NA KONIEC

Facebook dla LGD	19
Owoce i warzywa w szkole	19
Kolejne warsztaty szkoleniowe	19
Konkurs dla szkół rolniczych	19
Kalendarium	19

02
2016KWARTALNIK SEKRETARIATU REGIONALNEGO
KRAJOWEJ SIECI OBSZARÓW WIEJSKICH
WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

W P R O W A D Z A M Y Z M I A N Y | 0 3 / 2 0 1 6

*Radosnych i spokojnych,
pełnych ciepła i nadziei
Świąt Bożego Narodzenia
oraz wszelkiej pomyślności,
osiągnięcia sukcesów,
cierpliwości i wytrwałości
w realizacji planów
w nadchodzącym
2017 roku*

**ŻYCZY ZARZĄD WOJEWÓDZTWA
ŁÓDZKIEGO**

Redakcja

Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego
Departament Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich
Al. Piłsudskiego 12, 90-051 Łódź, tel. 42 663 31 88
e-mail: pro.w.ksow@lodzkie.pl

Redaktor naczelny: Anna Rzeźnik-Osuwniak

Nakład: 10 000 egzemplarzy

Publikacja bezpłatna, dostępna na stronie www.lodzkie.ksow.pl

Opracowanie graficzne, DTP, druk: Pracownia C&C

Wydawca: Samorząd Województwa Łódzkiego, Al. Piłsudskiego 8, 90-051 Łódź

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania i redagowania nadesłanych tekstów.

MAŁA RETENCJA duża sprawa

„Mała Retencja, Duża Sprawa” – pod tym hasłem w dniach 24-26 października 2016 r. odbyły się trzy szkolenia, mające na celu przybliżenie innowacyjnych metod zapobiegania zmianom klimatu. Pierwsze z nich miało miejsce w Łódzkim Ośrodku Doradztwa Rolniczego w Bratoszewicach, a dwa kolejne w oddziale ŁODR w Kościerzynie i Piotrkowie Trybunalskim. Spotkania zgromadziły rolników, przedstawicieli samorządów i doradców ośrodków rolniczych.

Temat retencji jest zagadnieniem niezwykle istotnym z punktu widzenia chociażby suszy, jaka w zeszłym roku dotknęła nie tylko nasze województwo, ale cały kraj. Ciągłe postępujące zmiany klimatu będą sprawiać, że takie sytuacje będą w przyszłości występować coraz częściej. A szkolenie, być może, będzie pierwszym krokiem do wdrażania systemu rozwiązań, które uchronią rolników i ich uprawy przed suszą.

Uczestnicy wysłuchali wykładów na temat roli i znaczenia małej retencji dla jakości życia i środowiska na obszarach wiejskich. Ważną częścią szkolenia było przedstawienie dobrych praktyk na obszarach wiejskich z zakresu małej retencji i ochrony wód przed zanieczyszczeniami. Kolejni prelegenci omówili środowiskowe aspekty odnawialnych źródeł energii oraz zagadnienia związane z ochroną wód w programach rolnośrodowiskowych.

Szkolenie zostało zorganizowane i sfinansowane przez Sekretariat Regionalny Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Województwa Łódzkiego, na wniosek Łódzkiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego.

NAUKOWCY O ROZWOJU WSI

W dniach 6-7 października 2016 r. odbyło się w województwie łódzkim kolejne ze spotkań naukowców zajmujących się problematyką rozwoju i kształtowania obszarów wiejskich. W wyniku tegorocznej współpracy Komisji Obszarów Wiejskich Polskiego Towarzystwa Geograficznego (wraz z partnerami z UŁ, IGiPZ PAN, UAM) z Sekretariatem Regionalnym KSOW Województwa Łódzkiego zorganizowano seminarium naukowe pt. „Gospodarowanie wiejską przestrzenią w skali lokalnej”.

W ciągu dwóch dni prac zaprezentowano 29 referatów. Kluczową kwestią, którą poruszano podczas wszystkich sesji, było określenie potencjalnych tematów badawczych

w zakresie przemian zachodzących w sołectwach i gminach. A ostatnie lata takich zmian przynoszą bardzo wiele, zwłaszcza za sprawą napływu na obszary wiejskie środków unijnych. A co za tym idzie wielu inwestycji, które nie tylko poprawiają jakość życia, ale i rodzą problemy wynikające ze sprzeczności interesów grup społecznych. Ożywiona dyskusja toczyła się nad problemami rewitalizacji wsi w wyniku oddziaływania ostatnich regulacji prawnych oraz konfliktów o wiejską przestrzeń na skutek lokalizacji we wsiach różnych inwestycji (np. wiatraków). Wiele emocji wzbudziły również zagadnienia nowych inicjatyw społecznych oraz ich wpływu na zagospodarowanie przestrzeni

wiejskiej. Spotkanie zakończyło się omówieniem dalszych prac Komisji Obszarów Wiejskich PTG oraz zarysowaniem kolejnych pól współpracy jej członków i sympatyków. Za sukces tego zjazdu można uznać fakt wypracowania pierwszych podstaw metodyki badań gospodarowania wiejską przestrzenią w skali lokalnej.

TYGIELE SMAKÓW wręczone

Tradycyjnie podczas październikowych Międzynarodowych Targów Żywności Ekologicznej i Regionalnej NATURA FOOD 2016 odbył się wojewódzki konkurs produktów tradycyjnych „TYGIELE SMAKÓW”. W tym roku po raz dziewiąty wybrano najlepsze produkty wytwarzane tradycyjnymi metodami. Zgłoszone do konkursu produkty oceniane były w 6 kategoriach: mięso świeże oraz produkty mięsne; orzechy, nasiona, zboża, warzywa i owoce; wyroby piekarnicze i cukiernicze; gotowe dania i potrawy; napoje (alkoholowe i bezalkoholowe); inne produkty (w tym: sery i inne produkty mleczne, oleje i tłuszcze, miody, produkty rybostwstwa, ryby, itp.).

Zgodnie z zasadami konkursu produkty musiały charakteryzować się wysoką jakością i wyjątkowością, posiadać minimum 25-letnią tradycję wytwarzania, być związane z kulturą, historią województwa łódzkiego oraz muszą być wytwarzane na terenie województwa łódzkiego. Komisja oceniała wygląd, estetykę, sposób prezentacji, a co najważniejsze oczywiście walory smakowe. Sprawdzano także opis produktu oraz surowce, z jakich powstały. Tegoroczne tygile otrzymali:

● **W kategorii mięso świeże oraz produkty mięsne:** Masarnia

z ubojnią Alina Kowalska za Szynkę dębową

● **W kategorii orzechy, nasiona, zboża, warzywa i owoce (niei przetworzone):** PPHU AMKEZ Zbigniew Kowalczyk za Suszone owoce i warzywa – pomidor

● **W kategorii wyroby piekarnicze i cukiernicze:** Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” Ozorków za Chleb żytni ziarno

● **W kategorii gotowe dania i potrawy:** KOWAL Aleksandra Kowalska za Domowy pasztet z gęsi

● **W kategorii napoje (alkoholowe i bezalkoholowe):** Czesław Maszczyk za „A łyczka możesz?” – nalewka z ałyczy

● **W kategorii inne produkty:** PPH KLIMEKO Bogusław Klimczak za Mleko zsiadłe

● **Nagrodę główną konkursu „Tygiel Smaków” 2016 otrzymał produkt:** Twaróg pełnotłusty Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Głuchowie

Podczas ceremonii ogłoszenia wyników Prezes Polskiej Izby Produktu Regionalnego i Lokalnego Pani Izabella Byszewska wręczyła Certyfikaty „Jakość Tradycja” dla producentów z województwa łódzkiego. Podkreśliła fakt, iż region łódzki jest na pierwszym miejscu w Polsce pod względem liczby otrzymanych certyfikatów.

ETAPY PRODUKCJI żywności

Na wniosek Politechniki Łódzkiej, w dniach 21-22 listopada 2016 roku, odbyła się międzynarodowa konferencja mająca na celu przybliżenie problematyki w procesach zarządzania produkcją i opakowań. W Uniejowie, gdzie odbywało się spotkanie, pojawili się przedstawiciele branży spożywczej oraz ośrodków naukowych z kraju i z Europy.

W dzisiejszych czasach w procesie produkcji żywności uczestniczy wiele podmiotów na różnych etapach jego przebiegu. Począwszy od rolnika produkującego surowce, poprzez przetwórców, producentów opakowań, firmy logistyczne i na sprzedawcach kończąc. Nie bez znaczenia w tym procesie jest także obecność ośrodków doradztwa rolniczego, podmiotów zajmujących się stroną prawną produkcji żywności oraz uczelni wyższych, które prowadzą badania w zakresie produkcji i dystrybucji żywności.

Potencjalny konsument nabywając gotowy produkt już w sklepie, często nie zastanawia się nad tym, jaką drogę musiał przebyć produkt, zanim trafił na sklepową półkę, co wpłynęło na proces produkcji i jakie problemy należało rozwiązać, by ten proces zakończyć. Już sam fakt uczestnictwa w tym procesie tak wielu podmiotów daje duże prawdopodobieństwo wystąpienia konfliktu interesów, sprzeczności w przepisach prawa itp.

Zorganizowana konferencja dała szansę wymiany doświadczeń i spostrzeżeń oraz dyskusji nad aktualnymi problemami. Wygłoszone przez przedstawicieli różnych środowisk referaty i prelekcje dały obraz dynamicznych zmian zachodzących w procesie produkcji żywności, jakie narzucają zmieniające się trendy na rynku oraz uwarunkowania prawne.

Nowelizacja ustawy O NASIENNICTWIE

Nowelizacja przepisów o nasiennictwie ma na celu dostosowanie polskich przepisów do dyrektyw unijnych związanych z nasiennictwem i roślinami sadowniczymi. Nowe przepisy umożliwiają wpisywanie do krajowego rejestru odmian gatunków, które nie są objęte przepisami UE, a są tradycyjnie uprawiane w Polsce. Zmiany spowodują także łatwiejsze wpisywanie do krajowego rejestru odmian regionalnych i amatorskich oraz zmniejszenie obciążeń administracyjnych. Nowelizacja ma na celu umożliwienie polskim przedsiębiorcom produkcję dobrej jakości materiału siewnego, który będzie można wprowadzać do obrotu w całej Unii Europejskiej oraz poza jej granicami. Nowe przepisy będą obowiązywały od 1 stycznia 2017 roku.

ŻYWNOŚĆ PROSTO OD ROLNIKA

Nowe, wchodzące w życie od 1 stycznia 2017 roku, przepisy mają ułatwić rolnikom sprzedaż żywności wytworzonej we własnym gospodarstwie. Z produktów pochodzących z własnej uprawy lub chowu rolnik będzie mógł wy-

tworzyć m.in. wędliny, sery czy marynaty i sprzedawać je odbiorcy końcowemu, czyli mieszkańcy miasta czy sąsiadowi. Inspekcja Weterynaryjna ma być odpowiedzialna za nadzór nad bezpieczeństwem produktów pochodzenia zwierzęcego oraz żywności z produktów mieszanych (roślinno-mięsnych). Natomiast nadzór nad żywnością pochodzenia niezwierzęcego pozostanie w gestii Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Nadzór nad jakością handlową żywności znajdującej się w rolniczym handlu detalicznym sprawować będzie Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych.

ELEKTRONICZNY SYSTEM CERTYFIKACJI

Od 2017 roku Unia Europejska wprowadza elektroniczny system certyfikacji produktów ekologicznych. Zgodnie z nowymi regulacjami produkty takie jak kawa, ryż czy owoce sprowadzane do krajów Unii Europejskiej z krajów trzecich podlegać będą systemowi elektronicznej certyfikacji.

Wprowadzany system pozwoli na śledzenie trasy importowanej do Unii ekologicznej żywności i napojów. Da także pewność, że wszystkie produkty, które trafiają na rynek Unii, posiadają wymagane zezwolenia oraz że są bezpieczne do spożycia oraz pakowane i transportowane w higieniczny sposób.

Unijni urzędnicy założyli, że nowe przepisy uproszczą procedury administracyjne w zakresie importu żywności ekologicznej, a jednocześnie uniemożliwią nadużycia w tym zakresie.

Rolnictwo to NASZA SPECJALNOŚĆ

W ostatnich latach jednym z najważniejszych procesów kształtujących charakter polskiego rolnictwa była specjalizacja produkcji. Miało to związek m.in. z dostosowaniem gospodarki rolnej do potrzeb modernizującego się przemysłu spożywczego i rosnących wymagań konsumenckich. Specjalizacja produkcji rolnej charakterystyczna jest również dla województwa łódzkiego, które znajduje się w krajowej czołówce pod względem uprawy wielu roślin i hodowli zwierząt.

Województwo łódzkie należy do grupy regionów, które charakteryzują się dużym wkładem w krajową produkcję rolną. Współcześnie wkład produkcji rolnej w PKB Polski nie jest wysoki i wynosi w ostatnich latach ok. 3%. W województwie łódzkim kształtuje się on na poziomie ok. 4%. Gdyby brać pod uwagę tylko te wartości, to można odnieść wrażenie, że działalność ta jest mało ważna. Istota rolnictwa polega jednak na jego strategicznej funkcji, którą pełni dla społeczeństwa, tworząc bazę żywieniową, zapewniając nam w tym zakresie bezpieczeństwo zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Niezwykle istotne znaczenie gospodarki rolnej polega również na jej roli kulturowej w integracji społecznej w układach rodzinnych, sąsiedzkich oraz na poziomie wspólnot samorządowych, a także w pielęgnowaniu lokalnych i regionalnych tradycji. Działalność rolników jest ważna również w utrzymaniu we właściwym stanie krajobrazu kulturowego, zapobiegając jego dziczeniu, zwłaszcza na obszarach dużego ubytku ludności. O dużym znaczeniu

rolnictwa w gospodarce naszego województwa świadczy wysoki udział użytków rolnych w całkowitej powierzchni województwa. W 2014 roku użytki rolne w województwie łódzkim zajmowały 52,6% jego powierzchni (w Polsce 46,6% powierzchni kraju), co plasowało województwo na szóstym miejscu w kraju. Biorąc pod uwagę wkład działalności rolniczej regionu do całego rolnictwa krajowego, to udział ten jest stosunkowo duży i wynosi ok. 7,5%. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że województwo łódzkie charakteryzuje się gorszymi niż przeciętne w kraju warunkami przyrodniczymi dla produkcji rolniczej. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej

naszego regionu wynosi zaledwie 61,9 pkt. na 125 pkt. możliwych (gorzej jest tylko w województwach mazowieckim i podlaskim). Województwo łódzkie odgrywa ważną rolę w krajowej produkcji rolnej. Jesteśmy czołowym producentem ziemniaków w Polsce oraz liczącym się w skali kraju producentem żyta, owoców, warzyw gruntowych oraz mieszanek zbożowych (udziały powyżej 10%, rys. 1.). Województwo łódzkie jest jednym z liderów w hodowli trzody chlewnej, bydła oraz drobiu. W 2014 roku zajmowało 3. miejsce pod względem obsady trzody chlewnej, 4. miejsce pod względem obsady bydła oraz 5. pod względem obsady drobiu na 100 ha użytków rolnych.

RYŚ. 1. UDZIAŁY WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO W KRAJOWEJ PRODUKCJI WYBRANYCH ROŚLIN

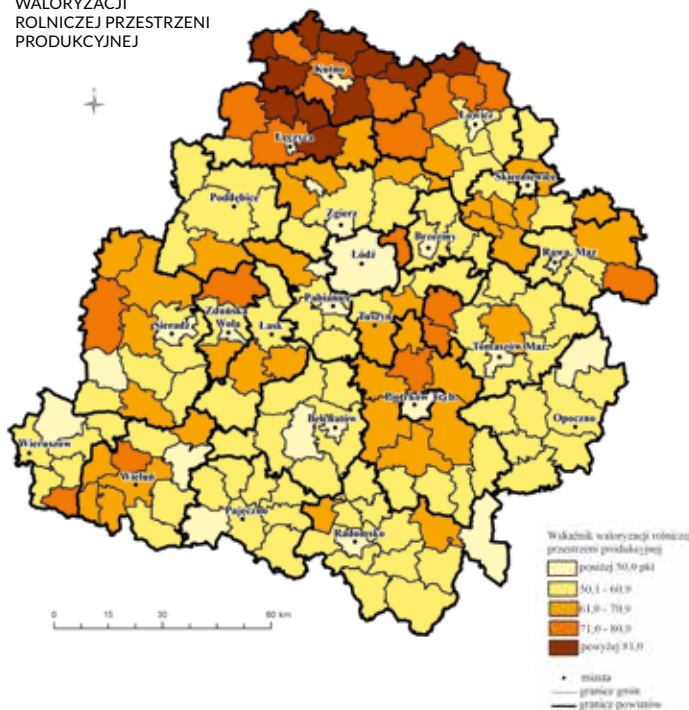

Z punktu widzenia procesów modernizacji rolnictwa ważna jest specjalizacja gospodarstw oraz jej wymiar terytorialny, wyrażający się w koncentracji produkcji na określonych obszarach. W pewnym stopniu świadczy już o tym wielkość PKB poszczególnych podregionów województwa łódzkiego. Pod tym względem liderami są podregion sieradzki (m.in. powiat sieradzki, poddębicki i wieluński) i skierniewicki (m.in. powiatów: kutnowski, łowicki i skierniewicki), w których udział PKB rolnictwa w całym PKB podregionu wynosi blisko 10%. W rolnictwie zatrudnienie znajduje ok. 11-12% ludności aktywnej zawodowo województwa. W niektórych powiatach rolnicy są dominującą grupą zawodową (np. kutnowski, łęczycki, skierniewicki).

Zróżnicowanie przestrzennej koncentracji produkcji roślinnej zależy od lokalnych uwarunkowań przyrodniczych. Województwo łódzkie pod względem przydatności warunków przyrodniczych dla produkcji rolniczej jest bardzo zróżnicowane. Najlepsze warunki dla produkcji roślinnej występują w jego północnej części (w powiecie kutnowskim, łęczyckim i łowickim), gdzie wartość WWRPP wynosi powyżej 71,0 pkt (rys. 2). Korzystne dla produkcji rolniczej warunki przyrodnicze występują także w przeważającej części powiatu piotrkowskiego, sieradzkiego, wieluńskiego, skierniewickiego, rawskiego oraz łódzkiego wschodniego. Najmniej sprzyjające produkcji rolniczej warunki przyrodnicze występują głównie w położonych na południu i południowym-wschodzie powiatach: wieruszowskim, pączęzańskim, radomszczańskim, opoczyńskim, bełchatowskim i tomaszowskim, gdzie wartość WWRPP wynosi poniżej 61 pkt.

Związek pomiędzy uwarunkowaniami przyrodniczymi a uprawą kluczowych roślin widać wyraźnie w przypadku ziemniaków i żyta oraz warzyw i owoców. Ziemniaki ze względu na niewielkie wymagania klimatyczno-glebowe oraz możliwość szerokiego

RYŚ. 2. WSKAŹNIK WALORYZACJI ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

wykorzystania zarówno do celów konsumpcyjnych, jak i przemysłowych odgrywają znaczącą rolę w strukturze produkcji rolniczej województwa łódzkiego. W latach 2000–2014 areał upraw ziemniaków w województwie łódzkim uległ znacznemu ograniczeniu. W 2000 roku w regionie łódzkim ziemniaki uprawiano na 156 326 ha powierzchni, natomiast w 2014 roku już tylko na 34 960 ha (spadek o 77,6%). Wraz z ograniczeniem areału upraw, znacznemu spadkowi uległa również wielkość produkcji ziemniaków. W 2000 roku w województwie zebrano ich łącznie 2 955 225 ton, natomiast w 2014 roku wielkość zbiorów była o 65,6% niższa w stosunku do roku 2000 i wynosiła 1 016 410 ton. Przyczyną spadku powierzchni zajmowanej przez uprawy ziemniaków, a tym samym ograniczenia wielkości ich produkcji, jest przede

wszystkim odchodzenie od produkcji ziemniaków na cele paszowe oraz spadek pogłowia trzody chlewnej, dla której ziemniaki do niedawna stanowiły podstawowy składnik żywieniowy.

Uprawa ziemniaków w regionie łódzkim skupia się głównie w jego zachodniej i południowej części. Obszarem o najwyższej koncentracji upraw ziemniaków w regionie jest powiat sieradzki (rys. 3).

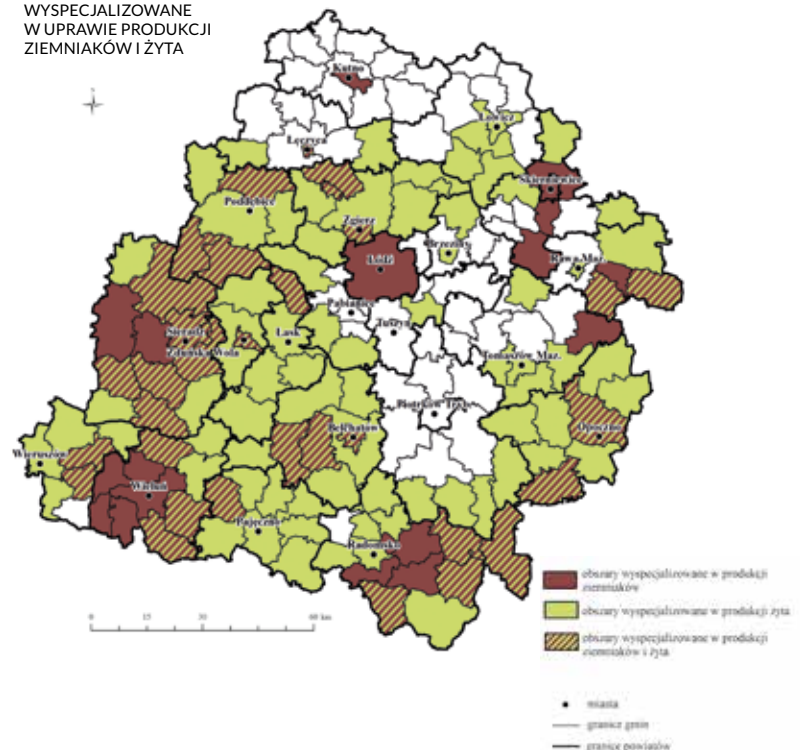
Ważnym kierunkiem specjalizacji województwa łódzkiego w produkcji roślinnej jest uprawa żyta. Zboże to ze względu na niewielkie wymagania glebowe jest rośliną powszechnie uprawianą w województwie łódzkim. Jego udział w powierzchni zasiewów zbóż w regionie wynosi 23,1%. W latach 2000–2014 powierzchnia zajmowana przez uprawy żyta w województwie łódzkim systematycznie zmniejszała się.

W 2000 roku w regionie łódzkim żyto uprawiano na 281 533 ha powierzchni, natomiast w 2014 roku na 127 762 ha (spadek o 54,6%). Wraz ze spadkiem powierzchni zajmowanej przez uprawy żyta znacznemu ograniczeniu uległa także wielkość zbiorów. W 2000 roku w regionie łódzkim zebrano 496 053 ton żyta, natomiast w 2014 roku 366 993 ton. Przyczyną spadku znaczenia żyta w produkcji roślinnej w analizowanym okresie było częściowe zastąpienie jego uprawy zbożami dającymi wyższe plony, takimi jak pszenica, jęczmień, pszenżyto czy mieszanki zbożowe. Również spadek zużycia żyta na cele paszowe oraz malejące pogłowie trzody chlewnej wpłynęło na ograniczenie wielkości produkcji. Obszarami o najwyższej koncentracji upraw żyta są powiaty: poddębicki, sieradzki, zduńskowski, łaski, wieruszowski, pączężański, radomszczański, bełchatowski oraz opoczyński (rys. 3).

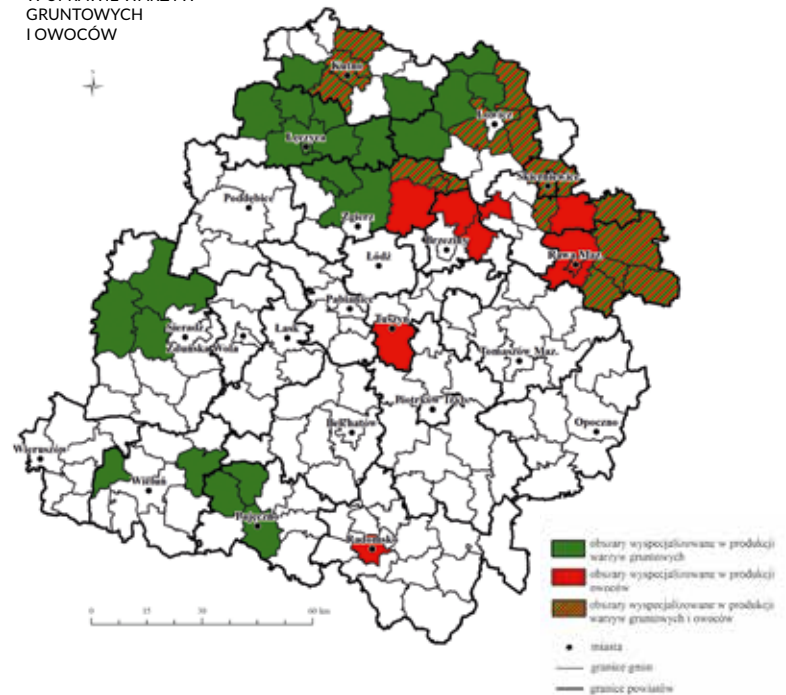
W latach 2000–2014 powierzchnia zajmowana przez uprawy warzyw gruntowych w województwie łódzkim systematycznie zmniejszała się. W 2000 roku w regionie łódzkim warzywa uprawiano na 25 237 ha powierzchni, natomiast w 2014 roku na areale o 6 734 ha mniejszym. Pomimo spadku powierzchni zajmowanej przez uprawy warzyw gruntowych wielkość produkcji warzyw na opisywanym obszarze utrzymuje się niemal na stałym poziomie. W 2000 roku wyprodukowano łącznie 566 147 ton warzyw gruntowych, natomiast w 2014 roku 555 738 ton. Pod względem produkcji warzyw gruntowych województwo łódzkie zajmuje 4. miejsce w Polsce. Jego udział w krajowej produkcji warzyw wynosi 11,9%. Największy udział w strukturze upraw warzyw gruntowych w regionie mają kapusta, ogórki gruntowe, marchew oraz cebula. Warzywa są roślinami wymagającymi odpowiednich warunków do uprawy, dlatego ich uprawa koncentruje się głównie w północnej części województwa – obszarze o najwyższej wartości wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (rys. 4).

W latach 2000–2014 powierzchnia zajmowana przez sady w województwie łódzkim systematycznie zwiększała się. W 2000 roku sady zajmowały 25 493 ha powierzchni, natomiast w 2014 roku 36 656 ha. W strukturze uprawianych drzew owocowych w regionie łódzkim dominują jabłonie, których uprawa stanowi 70% powierzchni upraw drzew owocowych. Dużą rolę w strukturze upraw odgrywają także wiśnie oraz śliwy. Wśród roślin jagodowych największą powierzchnię zajmują porzeczki oraz truskawki

RYŚ. 3. OBSZARY WYSPECJALIZOWANE W UPRAWIE PRODUKCJI ZIEMNIAKÓW I ŻYTA

RYŚ. 4. OBSZARY WYSPECJALIZOWANE W UPRAWIE WARZYW GRUNTOWYCH I OWOCOWYCH

i poziomki. Wraz ze wzrostem arealu sadów wzrosła także ilość produkowanych owoców. W 2000 roku w województwie łódzkim zebrano w sumie 212 tys. ton owoców, natomiast w 2014 roku 512 tys. ton. Produkcja sadownicza w województwie łódzkim koncentruje się głównie w jego wschodniej części, na obszarze powiatów: skierniewickiego, rawskiego, łowickiego (rys. 4).

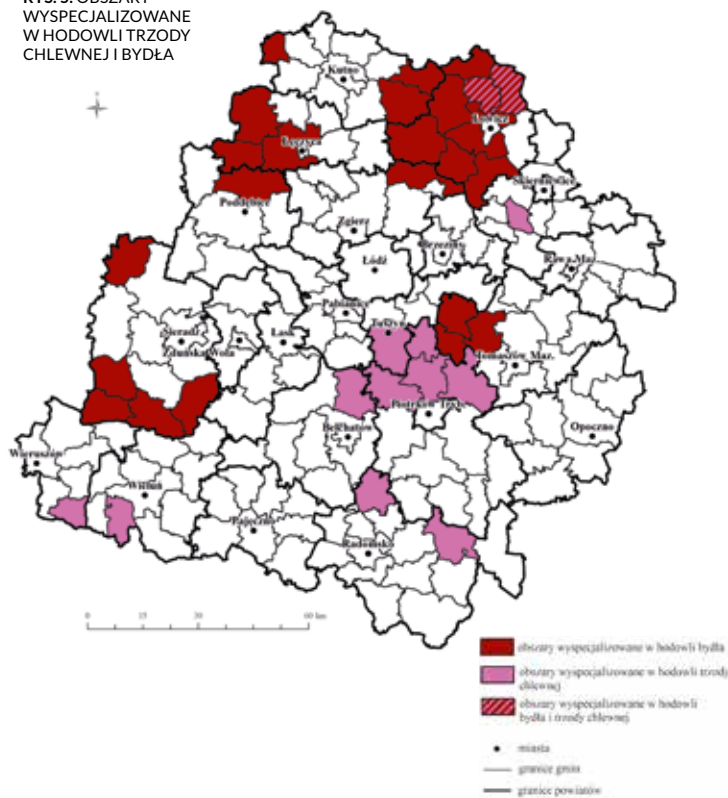
Dominującym kierunkiem specjalizacji produkcji zwierzęcej w regionie łódzkim jest hodowla trzody chlewnej. W latach 2000–2014 wielkość pogłowia trzody chlewnej w województwie uległa zmniejszeniu. W 2000 roku na opisywanym obszarze hodowano 1 190 tys. szt. trzody chlewnej, natomiast w 2014 roku 982 tys. szt. W analizowanym okresie wielkość pogłowia trzody chlewnej zmniejszyła się o 17,4%. Przyczyną ograniczenia hodowli trzody chlewnej była niska opłacalność produkcji wynikająca z wysokich cen zbóż i pasz w porównaniu do cen uzyskiwanych ze sprzedaży żywca wieprzowego. Najważniejszym obszarem koncentracji hodowli trzody chlewnej jest powiat piotrkowski oraz powiaty w jego otoczeniu (rys. 5).

Drugim ważnym kierunkiem specjalizacji produkcji zwierzęcej w regionie jest hodowla bydła. W latach 2000–2014 wielkość pogłowia bydła w województwie łódzkim wahała się w granicach 413–486 tys. szt.

Hodowla bydła koncentruje się w północnej i zachodniej części regionu łódzkiego. Obszarami o najwyższej obsadzie bydła na 100 ha użytków rolnych są powiaty: łowicki, łęczycki, poddębicki i sieradzki (rys. 5). Pod względem wielkości produkcji żywca rzeźnego wołowego i cielęcego oraz mleka województwo łódzkie w 2014 roku zajmowało 4. miejsce w kraju. Jego udział w krajowej produkcji żywca rzeźnego wołowego i cielęcego wynosił 11%, natomiast w produkcji mleka 8%.

Istotnym kierunkiem specjalizacji produkcji zwierzęcej jest również hodowla drobiu. W latach 2005–2014 wielkość pogłowia drobiu w województwie łódzkim utrzymywała się na zbliżonym poziomie wyższym średnio ok. 11 765 tys. szt. W strukturze hodowli drobiu dominuje drób kurzy, który stanowi 95% wszystkich gatunków drobiu hodowanych w województwie. Około 3% stanowią kaczki, 2% gęsi, a 1% indyki. Hodowla drobiu w regionie skupia się w jego północnej i środkowej części. Obszarami o najwyższej koncentracji hodowli drobiu są powiaty: kutnowski, łowicki, zgierski, skierniewicki, tomaszowski, pabianicki oraz w dużej

RYŚ. 5. OBSZARY WYSPECJALIZOWANE W HODOWLI TRZODY CHLEWNEJ I BYDŁA

części także powiaty: brzeziński, rawski, piotrkowski, łaski, zduńskowski oraz miasto Łódź.

Województwo łódzkie, pomimo gorszych niż przeciętne w kraju warunków przyrodniczych dla funkcjonowania rolnictwa, odgrywa ważną rolę w krajowej produkcji rolniczej. Dzięki wysokiemu udziałowi kilku produktów bazy żywnościowej Polski jest jednym z ważniejszych w kraju obszarów produkcji rolnej. Utrzymanie wysokiej rangi regionu w zakresie produkcji rolnej odbyło się dużym wysiłkiem rolników, którzy zmodernizowali i dostosowali gospodarstwa rolne do wymogów UE. W najbliższym czasie największym wyzwaniem będzie rozwój wiedzy w rolnictwie, innowacyjność rolników oraz, co bardzo istotne,

dotyły młodych osób do zawodu. Działania zmierzające do utrzymania specjalizacji województwa łódzkiego w zakresie rolnictwa nie powinny zniknąć w liście priorytetów rozwojowych (strategii województwa łódzkiego, powiatów oraz gmin). Nie na wszystkich obszarach wiejskich można bowiem zrealizować strategię wielofunkcyjnego rozwoju wsi, a nowoczesne rolnictwo będzie w wielu gminach podstawową funkcją ekonomiczną oraz elementem rozwoju społecznego.

DR HAB. MARCIN WÓJCİK,
 PROF. NADZW. UŁ
 MGR ANNA TRACZYK,
 UNIwersYTET ŁÓDZKI
 KATEDRA GEOGRAFII
 REGIONALNEJ I SpoŁeczNEJ

Kolejne środki na wsparcie podłódzkich wsi

ARTUR BAGIEŃSKI
WICEMARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA
ŁÓDZKIEGO

Samorzady Województw w całym kraju ogłaszają kolejne konkursy w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Korzystają z tego wsie i małe miejscowości, które nieustannie się zmieniają. O naborach wniosków, inwestycjach i planach na przyszły rok opowiada Artur Bagiński, wicemarszałek województwa łódzkiego.

Panie Marszałku, konkursy z dofinansowaniem PROW ruszyły na dobre. Niedawno zakończył się nabór wniosków na inwestycje drogowe.

W ramach poddziałania „Budowa i przebudowa dróg publicznych” podpisaliśmy 75 umów, przyznając ponad 60-milionową pomoc. Te środki zostaną przeznaczone na przebudowę lub budowę ponad 136 km dróg gminnych i powiatowych w naszym województwie. Zainteresowanie lokalnych samorządów było olbrzymie. Gminy i powiaty złożyły 338 wniosków na łączną kwotę pomocy 240 milionów złotych.

Czy przewiduje się rozpoczęcie kolejnych konkursów jeszcze w roku 2016?

Tak. Kolejnym obszarem wspieranym przez Samorząd Województwa Łódzkiego będzie obszar dotyczący gospodarki wodno-kanalizacyjnej. Nabór wniosków już rozpoczęliśmy, w związku z tym zachęcam zainteresowanych do składania wniosków.

A kto może złożyć taki wniosek?

Potencjalnymi beneficjentami dla poddziałania „Gospodarka wodno-kanalizacyjna” są gminy, związki międzygminne oraz spółki, w których jedynymi udziałowcami są jednostki samorządu terytorialnego.

Czy przygotowanie takiego wniosku o przyznanie pomocy jest trudne?

Na pewno pracochłonne, ale nie trudne. Sam formularz wniosku, który dostępny jest na naszej stronie internetowej www.prow.lodzkie.pl, nie powinien stanowić większego kłopotu, tym bardziej, iż wraz z wnioskiem udostępniamy szczegółową instrukcję jego wypełniania. Z instrukcji wnioskodawca dowie się również, jakie dokumenty powinien przygotować

i dołączyć do wniosku, by mówić o kompletnej dokumentacji konkursowej. Poza tym, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom, a także w celu ułatwienia pracy zarówno wnioskodawcom, jak i naszym pracownikom poprzez podniesienie jakości składanych projektów, organizujemy szkolenie dla zainteresowanych, podczas którego wyjaśniamy wszelkie wątpliwości, przedstawiamy kryteria dostępu, pokazujemy krok po kroku, jak wypełnić wniosek. Takie szkolenia organizujemy zawsze przed każdym naborem wniosków.

Jakie inwestycje mogą być realizowane w ramach pojęcia „gospodarka wodno-kanalizacyjna”?

Wszelkie inwestycje poprawiające jakość życia mieszkańców obszarów wiejskich poprzez dostarczenie im podstawowych usług, jakimi są czysta woda i oczyszczanie ścieków. Mogą to być sieci wodociągowe, stacje uzdatniania wody, sieci kanalizacyjne, grupowe oczyszczalnie ścieków albo przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Czy są jakieś ograniczenia? Wnioski składać może każdy na wszystko?

Wszystkie warunki przyznania pomocy są wskazane w rozporządzeniu wykonawczym Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi dla tego poddziałania. Znajdują się one również na naszej stronie internetowej, a w przypadku dalszych wątpliwości zachęcamy do kontaktu z pracownikami Departamentu Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

A może Pan wymienić te najważniejsze warunki?

Inwestycja może być przeprowadzana na obszarach wiejskich, czyli mówiąc w skrócie w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców. Wykluczone ze wsparcia są również obszary będące aglomeracjami wskazanymi w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Koszty kwalifikowalnej operacji nie mogą przekroczyć równowartości 1 miliona euro, a rodzaj zastosowanej technologii musi wprost wynikać z analizy efektywności kosztowej.

Analiza efektywności kosztowej? Co to jest?

To dokument będący jednym z wymaganych załączników do wniosku o przyznanie pomocy, w którym wnioskodawca udowodni, że wybrany przez niego rodzaj inwestycji lub rodzaj technologii jest uzasadniony

ekonomicznie, czyli najtańszy z możliwych. Ta analiza da odpowiedź na pytanie, czy np. na danym obszarze bardziej „opłacalne” będzie zbudowanie sieci kanalizacyjnej czy przydomowych oczyszczalni ścieków, biorąc pod uwagę nie tylko koszty ich budowy, ale także późniejsze koszty eksploatacji.

Na jakie wsparcie mogą liczyć gminy i pozostali wnioskodawcy?

Maksymalny poziom wsparcia to 2 miliony złotych na jednego beneficjenta w całym okresie programowania. Jeżeli ktoś zdecyduje się na złożenie więcej niż jednego wniosku, to musi pamiętać, że wnioskowana kwota pomocy dla wszystkich operacji nie może przekroczyć w sumie 2 milionów złotych. Limit ten jest częścią unijną wkładu finansowego w inwestycję i wynosi 63,63% kosztów kwalifikowalnych. Pozostałe 36,37% beneficjent musi zabezpieczyć w swoim budżecie jako wkład własny.

Gdzie i do kiedy można składać dokumenty konkursowe?

Osobiście w Departamencie Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego, przy al. Piłsudskiego 12 w Łodzi lub poprzez operatora pocztowego. Zachęcamy jednak do składania osobistego. Tylko w taki sposób możliwe jest zapewnienie, że wniosek wraz z załącznikami został złożony prawidłowo i w terminie. Zapraszamy w każdy dzień roboczy w godzinach 8.30-15.30, a w ostatni dzień naboru, czyli 5 stycznia 2017 roku do godziny 12.00.

A dlaczego tylko do 12.00?

Nauczeni doświadczeniem poprzednich naborów, wiemy, że 80-90% procent wszystkich wniosków składane są w ostatnim dniu naboru, a sam proces przyjmowania wniosku jest dość pracochłonny. Aby uniknąć konieczności oczekiwania przez wnioskodawców na przyjęcie wniosku w późnych godzinach popołudniowych, czas złożenia wniosku w ostatnim dniu naboru został skrócony do godziny 12.00.

Założmy, że 5 stycznia 2017 roku minął. Co teraz?

Po zakończonym naborze zaczynamy ocenę formalną i weryfikację merytoryczną wniosków. Pierwszą czynnością, która zostanie wykonana, będzie wyliczenie punktów za kolejne kryteria wyboru, zsumowanie ich dla każdego wniosku i ogłoszenie listy rankingowej. Do kolejnych etapów weryfikacji będą brane te operacje, które uzyskały największą liczbę punktów, zgodnie z listą rankingową.

Jakie to są kryteria? Za co można otrzymać punkty?

Punkty będziemy przyznawać w zależności od rodzaju operacji oraz ogólnodostępnych danych sta-

tystycznych. Mówimy tu o dochodzie podatkowym gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca, o bezrobociu w powiecie, gdzie realizowana będzie inwestycja, o wskaźniku zwodociągowania i skanalizowania gminy, o gęstości zaludnienia. Ważny również będzie fakt, czy operacja jest planowana na obszarze gminy, na którym jednolita część wód powierzchniowych jest zagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych wskazanych w programie wodno-środowiskowym kraju, na obszarach turystycznych dolin rzecznych Pilicy, Warty lub Bzury stanowiących obszary strategicznej interwencji, wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020, a także czy łączyć się będzie z inwestycją na rzecz budowy szerokopasmowego Internetu. Warte przypomnienia jest również to, że większą liczbą punktów będą wspierane oczyszczalnie ścieków, sieci kanalizacyjne, sieci wodociągowe oraz operacje łączone, czyli dotyczące zarówno gospodarki wodnej, jak i gospodarki kanalizacyjnej.

Ile tych punktów można uzyskać maksymalnie?

30.

A jest jakaś minimalna wartość, którą trzeba przekroczyć, by uzyskać wsparcie?

Tak. 12 punktów to minimum, które gwarantuje miejsce na liście rankingowej, ale nie gwarantuje otrzymania wsparcia finansowego ze względu na ograniczone środki.

To ile środków przeznaczono na województwo łódzkie?

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi zagwarantował dla naszego województwa limit środków w wysokości 21 027 884 euro. Jest to najwyższa alokacja w kraju.

Czyli ile to będzie w złotychkach?

Na to pytanie nie można udzielić odpowiedzi w chwili obecnej. Kurs euro wobec złotówki poznamy dopiero w miesiącu, w którym podpisywane będą umowy przyznające pomoc.

Czy to już ostatnie rozdanie unijnych środków w ramach PROW?

Absolutnie nie. W przyszłym roku czekają nas kolejne nabory. Będziemy wspierać budowę i przebudowę targowisk, inwestycje w ośrodki kultury, zajmiemy się renowacją zabytków na obszarach wiejskich, możliwe będzie również wsparcie za operacje związane z rewitalizacją centrów miejscowości. Swoje nabory uruchomią również lokalne grupy działania w ramach inicjatywy LEADER. Jeszcze wiele pracy przed nami i wiele możliwości dla mieszkańców wsi w województwie łódzkim.

KIEDY NA DZIAŁCE WYRASTA SŁUP... TAJEMNICE SŁUŻEBNOŚCI

Instalacje elektryczne, gazowe, telefoniczne i tym podobne od lat stawiane były na nieruchomościach bez zgody właścicieli. Urządzenia przesyłowe nie dość, że uniemożliwiają realizację inwestycji, to jeszcze obniżają wartość terenu, a także utrudniają swobodne korzystanie z nieruchomości. Przepisy prawne przewidują szereg możliwości odszkodowawczych: wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości, wynagrodzenie za obniżenie wartości nieruchomości, odszkodowanie za umożliwienie dostępu do tych urządzeń, a także żądanie wykupienia gruntu lub usunięcia urządzeń.

AKTY PRAWNE:

1. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 28 czerwca 1950 r. w sprawie o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli (Dz. U. z 154 r. nr 32, poz. 135 z późn. zm.) upoważniła pracowników zakładu energetycznego do wstępu na posesje i do budynków, dokonywania tam oględzin i pomiarów oraz wykonywania robót i zakładania urządzeń, jakich wymagać będzie powszechna elektryfikacja. Akt ten nie zawierał jednak rozwiązań

prawnych wobec obniżenia wartości użytkowych gruntu.

Brak jakichkolwiek umów z właścicielami gruntów, na których usytuowane są słupy energetyczne, stwarza obecnie problem pracownikom zakładu energetycznego, którzy podczas awarii

i konserwacji muszą wejść na cudzy grunt. Z jednej strony właściciel ma obowiązek udostępnić zakładom przesyłowym dostęp do tych urządzeń, ale z drugiej strony może on żądać odszkodowania za wyrządzone przez te czynności szkody.

Zakłady energetyczne tłumaczą brak umów na korzystanie z cudzego gruntu tym, że budowa tych urządzeń była zgodna z ówczesnym planem zagospodarowania przestrzennego i służyła zaspokajaniu potrzeb lokalnej ludności.

▼ CO NA TO PRAWO?

Art. 48 i 49 kodeksu cywilnego stanowią, że każdy budynek oraz urządzenie trwale z gruntem związane, stanowią część składową gruntu. Urządzenia służące do doprowadzania lub odprowadzania wody, pary, gazu, prądu elektrycznego oraz inne podobne urządzenia nie należą do części składowych nieruchomości, jeżeli wchodzi w skład przedsiębiorstwa. Urządzenia te stają się własnością przedsiębiorstwa przesyłowego od chwili ich trwałego połączenia z siecią. Oznacza to, że właściciel nieruchomości nie może tych urządzeń samowolnie usunąć, ani w żaden sposób w nie ingerować, gdyż nie są one jego własnością.

▼ ROSZCZENIE O USUNIĘCIE URZĄDZEŃ LUB ICH PRZEBUDOWĘ

Dochodzenie należności za korzystanie przez zakład energetyczny z urządzeń zainstalowanych na cudzej nieruchomości możliwe jest w drodze postępowania sądowego, co wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 10 października 2005 r. sygn. akt III CZP 80/05. Posiadanie przez zakład energetyczny pozwolenia na budowę nie zmienia sytuacji właściciela, który nie wyraził zgody na budowę tych urządzeń. W tej sytuacji właściciel może żądać ich usunięcia – zgodnie z art. 222 kodeksu cywilnego. Ponadto właściciel nieruchomości może żądać przywrócenia stanu zgodnego z prawem i zaniechania dalszych naruszeń. Jeżeli jednak właściciel zgodził się na budowę, to jego pozwolenie jest zobowiązaniem związanym z gruntem i wraz z własnością gruntów przechodzi na nabywców. Poza usunięciem urządzeń właściciel może również żądać ich przesunięcia w inną część nieruchomości.

▼ ŻĄDANIE WYKUPU

Właściciel działki może żądać, na podstawie art. 231 kodeksu cywilnego, aby przedsiębiorstwo nabyło od niego własność działki za odpowiednim wynagrodzeniem. Roszczenie to dotyczy urządzeń przesyłowych wybudowanych przez przedsiębiorcę, który nie był do tego uprawniony. Co do zasady wykup działki oznacza, że można domagać się wykupu jedynie części nieruchomości, która jest niezbędna dla korzystania z urządzenia przesyłowego.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 lipca 2004 r. sygn. akt I CK 26/04 przyjął, że właściciel nieruchomości, nad którą przechodzi linia wysokiego napięcia niemająca fizycznej styczności z samym gruntem, ale ograniczająca sposób korzystania z nieruchomości i zmniejszająca jej wartość, może żądać od właściciela linii wykupienia całego gruntu.

▼ WYNAGRODZENIE ZA KORZYSTANIE Z NIEMUCHOMOŚCI

Istnieje również możliwość wystosowania roszczenia o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości na podstawie art. 224, §1 kodeksu cywilnego, zgodnie z którym ten, kto korzysta z rzeczy bez tytułu prawnego, musi się liczyć z obowiązkiem zapłaty wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z rzeczy. Przysługuje ono pod warunkiem, że nie została zawarta z zakładem energetycznym żadna umowa na nieodpłatne korzystanie z nieruchomości.

Z roszczeniem tym można wystąpić za ostatnie 10 lat, gdyż taki jest okres przedawnienia. Wysokość wynagrodzenia ustala się na poziomie czynszu, który by przypadał właścicielowi gruntu z tytułu dzierżawy odpowiedniej jego części. Potwierdził to Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28.06.2005 r. sygn. akt I CK 14/05, który mówi, że właściciele nieruchomości mogą żądać od przedsiębiorstwa wynagrodzenia za korzystanie z ich własności, ale nie mogą żądać usunięcia tych urządzeń, jeśli poprzedni właściciel wyraził na taką instalację zgodę.

▼ SŁUŻEBNOŚĆ PRZESYŁU

Od 3 sierpnia 2008 r. zmieniły się zasady budowy urządzeń przesyłowych na cudzym grun-

cie. Zgodnie z art. 3051 Kodeksu cywilnego nieruchomość można obciążyć na rzecz przedsiębiorcy, który zamierza wybudować lub którego własność stanowią urządzenia przesyłowe, prawem polegającym na tym, że przedsiębiorca może korzystać w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej, zgodnie z przeznaczeniem tych urządzeń. Jest to służebność przesyłu. W świetle tego przepisu można zwrócić się z wnioskiem do przedsiębiorstwa energetycznego o zawarcie umowy o ustanowienie służebności przesyłu.

Z chwilą zawarcia umowy przesyłu strony decydują o tytule prawnym, na podstawie którego przedsiębiorca będzie korzystał z urządzeń. W przypadku braku porozumienia w tym zakresie zarówno przedsiębiorca, jak i właściciel mogą żądać ustanowienia służebności przesyłu na drodze sądowej. Służebność przesyłu ustalana jest za odpowiednim wynagrodzeniem, na podstawie lokalnej stawki czynszu dzierżawnego. Służebność jest związana z gruntem i przechodzi na kolejnych właścicieli, ale także na kolejne przedsiębiorstwo. Wygasa jedynie w przypadku likwidacji przedsiębiorstwa. Wówczas przedsiębiorca ma obowiązek usunięcia urządzeń przesyłowych i naprawienia szkody związanej z usunięciem tych urządzeń. Wobec powyższego proponuję przeanalizowanie posiadanych dokumentów dotyczących nieruchomości i rozpoczęcie negocjacji z przedsiębiorstwem energetycznym.

BARBARA CHRZANOWSKA
ŹRÓDŁO: WWW.WW.ORG.PL

Artykuł nie ma charakteru porady prawnej, a jest jedynie informacją.

Zwyczaje bożonarodzeniowe

Boże Narodzenie to jedno z najbardziej rodzinnych świąt w tradycji chrześcijańskiej. Jest to czas bardzo mocno naznaczony wieloma zwyczajami i rytuałami. Przez lata niektóre z nich zanikały, a jeszcze inne uległy modyfikacjom. Warto przypomnieć, skąd się wzięły i co oznaczają.

Wigilię zwano dawniej Wilią. Obfitowała ona w praktyki, od których zależała pomyślność w nadchodzącym roku. Z chwilą, gdy na niebie pojawiła się pierwsza, symbolizująca betlejemską, gwiazda, rozpoczynano wieczerzę. Wierzono, że powinna zasiać do niej parzysta liczba biesiadników, w przeciwnym razie ktoś spośród nich mógłby nie doczekać przyszłej Wigilii. Składnikami wigilijnych potraw, które gościły na stołach w chłopskich domach, były płody rolne stanowiące podstawę wyżywienia mieszkańców dawnej wsi. Wszyscy biesiadnicy musieli spróbować każdej potrawy, co miało zapewnić urodzajne plony. Wigilia miała charakter zaduszny, wierzono, że dusze zmarłych przebywają w tym dniu wśród żywych.

Na wieczerzę wigilijną podawano zupę z siemienia kornopnego, zwaną siemieniuchą lub siemieniatką, potrawa ta zaczęła zanikać już w okresie międzywojennym. Jedzono również kluski o wydłużonym kształcie, robiono je z pszennej lub żytniej mąki bez dodatku jajek, tocząc je w dłoni. Wiązano je bezpośrednio z urodzajem zbóż – istniało przekonanie, że długie kluski zapewniały odpowiednią wielkość kłosów zbóż w nadchodzącym roku. Kluski te zwano kłosami, a w niektórych wsiach, głównie w Radomszczańskim i Sieradzkim, paluszkami lub paluchami. W Łęczycy jadano je najczęściej okraszane olejem, w Radomszczańskim z roztartym makiem,

w Łowickim również z makiem lub z kompotem z suszonych owoców. Kolejnym rodzajem klusek, które jadano w Łęczycy i Łowickim, były tzw. skaplerzyki; robiono je, dzieląc rozwałkowane ciasto na niewielkie kwadraty lub prostokąty. W Łęczycy podawano je z kwasem kapuścianym z dodatkiem czwiktowego buraka i listka bobkowego, w Łowickim podobnie jak kłosa z makiem lub kompotem. Na terenie naszego województwa na wieczerzę wigilijną powszechnie podawano kompoty z suszonych owoców – najczęściej gruszek i śliwek, rzadziej jabłek. Od owoców, z których je przygotowano, brały one swe nazwy, były więc gruscoki i śliwocoki. Gotowano także kompoty z mieszanki owocowej. Ten słodki przysmak podawano, jak już wspominałam, z kluskami lub, jak w Łęczycy, z grochem czy, jak w Radomszczańskim, zalewano nim kaszę jaglaną. Groch gotowano na sypko w Radomszczańskim,

w Łowickim gotowano go razem z kiszoną kapustą, w Łęczycy popularne były obie formy podawania tej rośliny strączkowej. Groch wykorzystywano do wigilijnych wróżb. Gospodarz podrzucał go tyżką do góry, z liczby ziaren, które przyklepiły się do powały, wróżono o urodzaju. Były także inne sposoby przygotowywania produktów tradycyjnie spożywanych w Wigilię – w Radomszczańskim kiszoną kapustę gotowano z grzybami, te ostatnie w Łowickim smażyono i podawano z chlebem.

Nieodłącznym elementem wigilijnego wieczoru był typowo polski obyczaj dzielenia się opłatkiem i składanie sobie życzeń; w tradycji ludowej najczęściej w imieniu wszystkich domowników czynił to gospodarz. W Łowickim gospodynie podawały opłatek krowom. Przywilej ten nie przysługiwał innym zwierzętom, które w przeciwnieństwie do bydła nie były obecne przy narodzeniu Jezusa.

Wedle ludowego przekonania Wigilia była dniem stosownym do wróżb. Wierzono, że dusze zmarłych uwolnione z ograniczeń, jakie niesie ze sobą ludzka kondycja, znają przyszłość i mogą za pomocą odpowiednich znaków wyjawić ją żyjącym. Gospodarze wrócili sobie odnośnie przyszłorocznego urodzaju, a panny i kawalerowie chcieli poznać perspektywy zamęścia czy ożenku. Panny i kawalerowie mogli wróżyć sobie, wyciągając siano spod obrusa – zielone źdźbło zapowiadało ślub w nadchodzącym roku, zwiędłe lub żółtkłe pozostanie w stanie wolnym, przynajmniej w najbliższym czasie.

**BARBARA CHLEBOWSKA
NA PODSTAWIE TEKSTÓW
Z PRAC I MATERIAŁÓW
MUZEUM ARCHEOLOGICZNEGO
I ETNOGRAFICZNEGO W ŁODZI.
SERIA ETNOGRAFICZNA* NR 8 I 24**

Koła Gospodyń Wiejskich

Wspierane czy wspierające?

Dziś zapraszam Państwa do spojrzenia na wieś z nieco innej strony. Nie ujmując jej infrastrukturalnym przemianom, milionom złotych kierowanych na nią w postaci tysięcy projektów, od tych najpilniejszych, wodno-kanalizacyjnych, po drogowe czy kształtowanie przestrzeni publicznej, chciałabym, byśmy zatrzymali się w obszarze niezwykle ważnym dla wizerunku wsi. Niezależnie od pozycji Polski w świecie, jej członkostwa w Unii Europejskiej i idącymi za tym działaniami. Chciałabym, byśmy zatrzymali się dziś w obszarze charakteryzującym polską wieś, od pokoleń. Od działań z dziada pradziada cechujących obszary wiejskie. Mowa o Kołach Gospodyń Wiejskich, które wcale nie na wyrost określane są jako trzon i filar życia społecznego na wsi.

Z niemałą satysfakcją, realizujemy w Samorządzie Województwa Łódzkiego, w ramach środków Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, te zadania, które bezpośrednio wspierać mogą kontynuowaną latami przez kobiety wiejskie aktywność społeczną. Nie znajduję bowiem rozmówcy, który zaprzeczyłby tezie, iż to na działalności kół gospodyń wiejskich opierała się zawsze i opiera społeczna obecność mieszkańców wsi. Nie wyłączając Ochotniczych Straży Pożarnych i ich codziennej roli. Tytuł artykułu, postawiony dość przewrotnie, otwiera dwie współbrzmiące i przenikające się nawzajem ścieżki. W pierwszej kolejności traktuję go jako świadectwo codziennego wspierania życia kulturalnego polskiej wsi przez członkinie kół gospodyń wiejskich, w drugiej, zaznaczam możliwość wspierania tej działalności środkami Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, w tym poprzez KSOW.

Podejmowane przez Samorząd Województwa Łódzkiego inicjatywy mają tak szerokie spektrum, jak szerokie są horyzonty wnioskodawczyń realizujących projekty, również w obszarze inicjatywy leader. Są również inicjowane w Urzędzie Marszałkowskim, na podstawie identyfikowanych potrzeb. Przyjrzyjmy się zatem, jakie to potrzeby, dziś zatrzymując się jedynie na działaniach z katalogu wyjazdów i wizyt studyjnych. Każdemu z dotąd zrealizowanych, towarzyszyła jedna myśl przewodnia. Jak dobrodziejstwo, które mają w rękach mieszkanki wsi, w postaci talentów, umiejętności rękodzielniczych, artystycznych czy kulinarnych, przekuć w działalność, która do niepodważalnej dziś satysfakcji dołączy możliwość zarobkowania. Stowem, jak robić coś, co się lubi i w czym czuje się wyjątkowo, tworząc z tego swój mały biznes. Ta myśl towarzyszy

każdemu działaniu skierowanemu do kobiet wiejskich. Obudowujemy ją zawsze innym obszarem warsztatowym, pozostawiając jako naczelnym, temat Przedsiębiorczych Kobiet Łódzkiego.

Każdego roku, od kilku lat, dość liczna grupa zgłaszających się kobiet, wyjeżdża na kilka wyjątkowych dni. Wyjątkowych, bo jak same o nich mówią, są one świetną okazją do poukładania w głowach tematów, na które nie do końca jest czas prowadząc własne gospodarstwa domowe, często gospodarstwa rolne, z nieodłącznymi również obowiązkami kobiet aktywnych społecznie. Ten czas to również czas na rozmowy, dyskusje, wymianę doświadczeń swoich własnych podwojek. Odwiedzane podczas wyjazdów miejsca, spotykani ludzie, którzy opowiadają o swoich osobistych ścieżkach otwierania małego biznesu, o przeszkodach, troskach ale i satysfakcjach z niego płynących, stają się namacalnym potwierdzeniem tego, że temat na biznes poszukiwać daleko nie trzeba. W rękach każdej z uczestniczek on jest, pozostaje „ubrać go” w biznes plan i wiedzieć, gdzie z tym biznes planem się udać. Na odbytych wizytach studyjnych, poruszaliśmy dotąd tematy ginących zawodów, wykorzystywania lokalnych zasobów w prowadzeniu działalności gospodarczej i tworzenia biznes planów. Każdego roku włączaliśmy panie w cykl warsztatów, od wypłatania ozdób ze słomy, garncarstwa, tworzenia stroików i ozdób ludowych, tak modnego dziś carvingu jako elementu wyróżniającego firmę cateringową, po warsztaty adwentowe, bożonarodzeniowe aż do dekoracji stołów wielkanocnych. Nieocenioną wartością każdego z wyjazdów, są nawiązywane kontakty, które uwierzcie Państwo, są kontynuowane po powrocie do domu. I choć nikt tego zjawiska nie określa definicją sieciowania (nomenklatura unijna), to właśnie do takiego zjawiska dochodzi od kilku lat. Koła Gospodyń Wiejskich wzajemnie się zapraszają, pokazując gościom największe walory miejsc, w których żyją, pracują, z których są dumne. I tej wartości spotkań, wyjazdów i zrealizowanych działań, wespół pomysłów, które czasem drzemały uśpione, a w wyniku warsztatów, stały się źródłem dochodów ich gospodarstw domowych, nic nie przeceni.

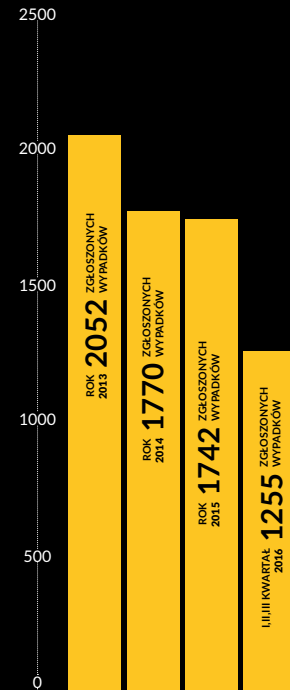
MARIA KACZOROWSKA

ROLNIK ZAWÓD WYSOKIEGO RYZYKA

W Polsce rolnictwo zaliczane jest do sektora gospodarki, w którym wciąż odnotowuje się największą liczbę wypadków przy pracy. Spowodowane jest to wieloma czynnikami, a za dominujący czynnik można uznać konieczność wykonywania przez rolnika bardzo różnorodnej pracy. Począwszy od zajęć przy zwierzętach hodowlanych, prac na wysokościach i z użyciem środków chemicznych, na obsłudze ciągników i maszyn rolniczych kończąc. Przy tak szerokim spektrum zajęć ryzyko siłą rzeczy wpisuje się w ten zawód. I tylko od rolnika zależy, czy pracę będzie wykonywał tak, aby to ryzyko zmniejszyć.

LICZBA ZGŁOSZONYCH WYPADKÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Lepiej zapobiegać, niż leczyć. W myśl tej zasady nieustannie podejmowane są działania prewencyjne w zakresie bezpieczeństwa pracy w rolnictwie. Mają za zadanie uświadaczać, a co za tym idzie – doprowadzać do zmniejszenia ilości wypadków w gospodarstwach rolnych. Działania prewencyjne są tym bardziej skuteczne, im więcej metod i dostępnych kanałów komunikacji zostanie wykorzystanych do ich prowadzenia. Nie bez znaczenia pozostaje także fakt zaangażowania się w działania prewencyjne wielu instytucji związanych z rolnictwem. Skuteczność rośnie także, gdy do grupy odbiorców najbardziej narażonych na wypadek, czyli rolników, dołączone zostają działania nakierowane na

członków rodzin rolników. Analizując projekty, które realizowane są z myślą o bezpieczniejszej pracy w rolnictwie, ma się w wrażenie, że wszystkie zmienne zostały wzięte pod uwagę. Otóż dla najmłodszych organizowany jest Ogólnopolski Konkurs Plastyczny pn. „Bezpiecznie na wsi” kierowany do wszystkich szkół podstawowych. Tematem przewodnim prac jest oczywiście bezpieczna praca w gospodarstwie rolnym. Pomysł jak najbardziej trafiony, bo czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci. A taki mały, uświadomiony i wyedukowany mądrała to niejednokrotnie jeszcze dorosłego pouczy w kwestii tego co bezpieczne, a co nie. Dla młodzieży przeznaczony jest konkurs sprawdzający wiedzę o bezpieczeństwie pracy w rolnictwie. Biorą w nim udział uczniowie kształtujący się w zawodach rolniczych w szkołach ponadgimnazjalnych województwa łódzkiego. Przekazywanie im wiedzy z zakresu bezpiecznej pracy, stosowania zasad bhp z dużym prawdopodobieństwem zaowocuje w przyszłości, gdy będą już pracować we własnych gospodarstwach. Ponadto Łódzki Oddział Regionalny KRUS co roku organizuje konkurs, w którym wyłaniane jest najbezpieczniejsze gospodarstwo rolne. W tym roku oprócz zmagania o ten tytuł wydana została jeszcze publikacja szerząca dobre praktyki w zakresie bezpiecznej pracy w rolnictwie i materiał filmowy emitowany w telewizji regionalnej. Aktywność instytucji zaangażowanych w zmniejszenie liczby wypadków w rolnictwie na konkursach się nie kończy. Pracownicy Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stawiają też na bezpośredni kontakt z osobami pracującymi w rolnictwie, chociażby poprzez obecność na imprezach masowych – dożynkach, piknikach, targach. Przygotowują stoiska informacyjne z materiałami dydaktycznymi i rozmawiają z rolnikami oraz członkami ich rodzin. W okresie jesiennym i zimowym organizowanych jest dla rolników wiele szkoleń z zakresu wiedzy bhp, szczególnie w gminach, w których jest najwięcej zdarzeń wypadkowych.

▼ CO MÓWIĄ STATYSTYKI

Czy podejmowane działania przekładają się na mniejszą liczbę wypadków w gospodarstwach rolnych? Okazuje się, że tak. Z roku na rok maleje liczba zgłoszonych do Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego zdarzeń. Nie ma możliwości wyeliminowania ich zupełnie, ale tendencja spadkowa w pewien sposób rekompensuje trud i środki zaangażowane w działania prewencyjne.

Z danych Oddziału Regionalnego KRUS w Łodzi wynika, że w 3 kwartałach 2016 roku zostało zgłoszonych w województwie 1255 wypadków przy pracy w rolnictwie. Mniej niż w analogicznym okresie ubiegłego roku. Niezmiennie od lat pozostają natomiast grupy wypadków, w których odnotowuje się najwięcej zdarzeń każdego roku. Są to upadki – zarówno z wysokości, jak i te spowodowane chociażby potknięciami o nieoznaczone odpowiednio progi czy pozostawione bez uprzątnięcia urządzenia, przedmioty czy maszyny. Na kolejnym miejscu niechlubnej listy znajdują się zdarzenia związane z obsługą zwierząt hodowlanych i pochwytnia i uderzenia przez części ruchome maszyn i urządzeń.

Jeżeli mamy mówić o przyczynach, z powodu których dochodzi najczęściej do wypadków, to na pierwszym miejscu utrzymuje się niewłaściwa organizacja pracy. Przez pojęcie to rozumiemy zły stan nawierzchni podwórka i w budynkach gospodarskich. Do tego należy dodać niestosowanie drabin i podestów, albo wady konstrukcyjne obu, a także brak poręczy i barierki zabezpieczających. Rolnicy często wykonują prace bez odzieży ochronnej oraz w złym obuwiu, co znacznie zwiększa ryzyko wystąpienia zdarzenia wypadkowego. Nie bez znaczenia pozostaje mentalność i nawyki, szczególnie wśród starszych rolników. Lata pracy w rolnictwie ukształtowały w nich metody pracy, które uważają za słuszne i przez to zamykają się na korzystanie z dokonującego się rozwoju wiedzy i techniki.

▼ JAK SOBIE POŚCIELESZ, TAK SIĘ WYŚPISZ

Każdy z rolników poniekąd ma wpływ na to, w jakich warunkach

będzie wykonywał codzienne obowiązki. W myśl staropolskiego przysłowia „Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz”, należy mieć świadomość tego, że jeżeli coś zaniedbamy, to pewnie wcześniej czy później się to na nas zemści. Jeżeli rolnik ma wiedzę na temat zagrożeń, jakie mogą spotkać jego bądź członków rodziny, powinien je eliminować. Czasem, wydawać by się mogło, banalne pozostawienie w ciągu komunikacyjnym jakiegoś narzędzia może doprowadzić do poważnego wypadku. Ład i porządek w budynkach gospodarskich i podwórku ułatwią pracę i zwiększą bezpieczeństwo. Przecież łatwiej jest poświęcić chwilę, by odłożyć coś na miejsce, niż później dużo więcej czasu na szukanie. Zainstalowanie w budynkach poręczy i barierki na pewno zmniejszy ryzyko upadku z wysokości. Warto także stosować osłony na ruchome części maszyn, a ich naprawy przeprowadzać tylko i wyłącznie przy wyłączonym silniku. A teraz, w okresie zimowym, najbardziej aktualnym zagadnieniem jest śliskość nawierzchni. Nie należy zapominać o odśnieżaniu czy posypywaniu piachem oblodzonych ciągów komunikacyjnych. I należy pamiętać, że bardzo złymi doradcami przy pracy stają się pośpiech, rutyna i zmęczenie. Wtedy nie trudno o wypadek.

Jeżeli jednak dojdzie do wypadku, należy taki fakt, bez zbędnej zwłoki, zgłosić do najbliższej jednostki KRUS. Zbyt późne zgłoszenie wypadku utrudni przeprowadzenie postępowania powypadkowego i może uniemożliwić przyznanie prawa do jednorazowego odszkodowania.

ANNA RZEŹNIK-OSUWNIAK

Śladami zabytkowych kościołów

Kościoły w małych, wiejskich miejscowościach to miejsca o szczególnym znaczeniu dla mieszkańców. Te zabytkowe, w minionym okresie programowania, miały okazję zostać wyremontowane, odrestaurowane i stać się przyczynkiem do wzrostu intensywności ruchu turystycznego. Dziś te swoiste perły turystyczne, którym przywrócono dawną świetność, stały się nie tylko chlubą naszego regionu, ale i często odwiedzanymi miejscami.

Na mapie województwa łódzkiego jest wiele miejsc godnych polecenia w zasięgu ręki każdego zainteresowanego obiektami sakralnymi. Pierwszymi punktami na szlaku, które powinny stać się obowiązkowymi, są XVIII wieczny Kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Górze (gmina Warta): drewniany, o konstrukcji zrębowej, oszalowany, jednonawowy. Parafia należąca do diecezji wrocławskiej; XVI wieczny Kościół p.w. Bożego Ciała w Modlnej (gmina Ozorków): drewniany, jednonawowy, konstrukcji zrębowej, oszalowany. Parafia należąca do diecezji łódzkiej; XV wieczny Kościół Św. Mikołaja Bpa w Wolborzu: kościół konstrukcji murowanej, pierwotnie jednonawowy, w stylu gotyckim, dziś z późnobarokową wieżą. Trójnawowy, z prostokątnie wydłużonym prezbiterium. Parafia wchodzi w skład archidiecezji łódzkiej; Kościół św. Marcina w Oporowie: powstał ok. 1450 r., w miejscu drewnianej świątyni z 1399 r. Na jego elewacjach zewnętrznych zobaczyć możemy m.in. romby z cegły zendrówki. W ołtarzu głównym umieszczony jest obraz Matki Boskiej Częstochowskiej z XVII wieku, w srebrnych sukniach z XVII i XVIII wieku; XVII wieczny Kościół p.w. Św. Andrzeja Ap. w Złoczewie: późnorenesansowy kościół murowany (mury zewnętrzne i wewnętrzne wykonane z cegły ceramicznej); XVII wieczny Klasztor Mniszek Kamedulek w Złoczewie; Kościół Św. Kazimierza, św. Józefa Oblubieńca, Najświętszej Maryi Panny i Prze-

mienienia Pańskiego w Stróży (gmina Rząśnia): drewniany obiekt, wzniesiony przed 1690 rokiem, odrestaurowany w 1715 roku. Kościół w stylu barokowym, drewniany, modrzewiowy, orientowany, jednonawowy, dach kryty gontem z wieżyczką na sygnaturkę, oszalowany, główny ołtarz barokowy z obrazem Matki Bożej z Dzieciątkiem z XVII wieku; Kościół p.w. św. Marcina w Godynicach (gmina Brąszewice): zbudowany przez Marcina Biskupskiego, dziedzica wsi Starce w roku 1600, konsekrowany przez Biskupa przemyskiego. Początkowo był kościołem filialnym mającym osobnego prebendarza. Obecny kościół jest murowany, neogotycki, zbudowany w roku 1883 w miejscu poprzedniego, drewnianego z roku 1602. W kościele znajdują się: chrzcielnica neogotycka, krucyfiks barokowy z XVIII wieku, dwa krzyże procesyjne rokokowe i kielich z połowy XVII wieku. Terakotowa posadzka jest darem wychodźców do Prus. I ostatni z opisanych tu, wspartych dofinansowaniem PROW kościołów, Kościół Św. Trójcy w Bąkowej Górze (gmina Ręczno), którego najstarszą częścią jest prezbiterium gotyckie z XV wieku: choć pierwotnie wybudowany w stylu gotyckim, dziś w stylu barokowym. Jego dzwonnica pochodzi z XVII wieku, położony jest na wschodnim stoku wzgórza zamkowego. Parafia wchodzi w skład Kurii Częstochowskiej.

Wędrówka po odnowionych zabytkowych obiektach sakralnych naszego województwa trwać może znacznie dłużej. Zapraszam do odwiedzenia tych miejsc. Stanowią one fundament dziedzictwa kulturowego, mają klimat zamkniętej czasem historii, do której warto się przenieść. Możliwość wsparcia finansowego przez Samorząd Województwa Łódzkiego jest nieocenionym dziś elementem ratowania architektonicznych relikwów, które warto ocalić dla następnych pokoleń.

MARIA KACZOROWSKA

Facebook dla LGD

Jednostka Centralna Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA utworzyła w serwisie społecznościowym Facebook dedykowaną wyłącznie dla Lokalnych Grup Działania zamkniętą grupę o nazwie „LGD”.

Celem utworzenia grupy jest umożliwienie kontaktu pomiędzy LGD, wymiana wiedzy i opinii oraz możliwość wspólnego poszukiwania rozwiązań bieżących problemów i dzielenia się sukcesami we wdrażaniu podejścia Leader w Polsce. Dla zapewnienia komfortu dyskusji członkami grupy mogą zostać wyłącznie osoby reprezentujące LGD. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich zachęca członków LGD do dołączenia do grupy poprzez wyszukiwarkę Facebooka, wpisać LGD i poprosić o dołączenie do grupy. JC KSOW zapewnia weryfikację uczestników grupy.

Owoce i warzywa w szkole

Te szkoły, którym nie udało się wdrożyć w pierwszym półroczu programu „Owoce w szkole”, mają na to czas do 13 stycznia 2017 roku.

Zawartą z jednym z zatwierdzonych przez ARR dostawców umowę należy dostarczyć do Oddziału Terenowego ARR (właściwym ze względu na siedzibę dostawcy).

Kolejne warsztaty szkoleniowe

Fundacja Wspomagania Wsi ogłosiła informację o kolejnych naborach na organizowane warsztaty.

Przypominamy, że Fundacja pokrywa koszty udziału w spotkaniach, takie jak: noclegi, posiłki i materiały dydaktyczne. Fundacja nie pokrywa kosztów podróży.

Warsztaty organizowane są cyklicznie, a nabór na nie ogłaszany jest co kwartał.

Poniżej prezentujemy listę zaplanowanych warsztatów.

Warsztat:
PLANOWANIE i REALIZACJA PROJEKTÓW SPOŁECZNYCH i PARTNERSTW

Data warsztatu **12-15.01.2017 r.**

Zamknięcie naboru uczestników **18.12.2016 r.**

Warsztat:
PROJEKT. I CO DALEJ?
Data warsztatu **16-19.03.2017 r.**
Zamknięcie naboru uczestników **5.02.2017 r.**

Szkolenie:
KSIĘGOWO-PRAWNE PODSTAWY ZARZĄDZANIA WIEJSKĄ ORGANIZACJĄ POZARZĄDOWĄ
Data szkolenia **30.03-2.04.2017 r.**
Zamknięcie naboru uczestników **28.02.2017 r.**

Formularze zgłoszeniowe dostępne są na stronie:

www.fundacjawsomaganiawsi.pl
Dodatkowych informacji udziela:

Monika Słotwińska-Łychota
Fundacja Wspomagania Wsi
ul. Bellottiego 1
01-022 Warszawa
e-mail: mslotwinska@fww.org.pl
tel.: +22 636 25 70 do 75

KALENDARIUM

▼ **28-29 STYCZNIA 2017 ROK**
Kielce
VI Targi Produktów Ekologicznych, Tradycyjnych i Naturalnych ECOTIME

▼ **17-19 MARCA 2017 ROK**
Łódź
Targi Regiony Turystyczne NA STYKU KULTUR

17-19 MARCA 2017 ROK
Kielce
XXIII Międzynarodowe Targi Techniki Rolniczej AGROTECH

7-9 KWIETNIA 2017 ROK
Kielce
IX Międzynarodowe Targi Turystyki Wiejskiej i Agroturystyki AGROTRAVEL

Konkurs dla szkół rolniczych

Od 1 września do końca roku szkolnego trwa konkurs „Mapa bogactwa bioróżnorodności wsi” dla uczniów i nauczycieli szkół rolniczych z województw łódzkiego i świętokrzyskiego. Organizatorem konkursu: „Mapa bogactwa bioróżnorodności wsi” jest Fundacja „Ziemia i Ludzie”. Konkurs skierowany jest do uczniów i nauczycieli szkół rolniczych – kształcących w zawodach, dla których ministrem właściwym jest minister do spraw: rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych i rybołówstwa. W ramach konkursu zespoły uczniów, wraz z nauczycielem – opiekunem zespołu, będą rozpoznawać, inwentaryzować i prezentować różnorodność biologiczną swojej okolicy oraz wskazywać istniejące dla niej zagrożenia. Konkurs zachęca uczestników do zapoznania się z często nieznanymi bliżej, lokalnymi formami ochrony przyrody krajo- brazu wiejskiego, zwrócenia uwagi na korzystny i niekorzystny wpływ działalności człowieka na środowisko, zachęci do podejmowania życia organizmów żywych w ich naturalnym środowisku oraz obserwacji zjawisk zachodzących w przyrodzie.

Konkurs trwa od 1.09.2016 r. do 01.06.2017 r., dołączyć można w każdej chwili! Czekają atrakcyjne nagrody dla uczniów, nauczycieli i szkół!

Więcej informacji o konkursie można znaleźć na stronie <http://www.bogactwowski.pl/>

WAŻNE ADRESY:

IZBA ROLNICZA WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

ul. Północna 27/29, 91-420 Łódź

tel. 42 632-70-21

strona: www.izbarolnicza.lodz.pl

AGENCJA RYNKU ROLNEGO

ODDZIAŁ TERENOWY

ul. Wróblewskiego 18, 93-578 Łódź

tel. 42 685-52-18

strona: www.arr.gov.pl

AGENCJA NIERUCHOMOŚCI ROLNYCH

FILIA W ŁÓDZI

ul. Północna 27/29, 91-420 Łódź

tel. 42 636-53-26

strona: www.anr.gov.pl

AGENCJA RESTRUKTURYZACJI

I MODERNIZACJI ROLNICTWA

Łódzki Oddział Regionalny

al. Piłsudskiego 8, 92-202 Łódź

tel. 42 675-67-00

strona: www.arimr.gov.pl

KASA ROLNICZEGO UBEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO

ODDZIAŁ REGIONALNY

ul. Żeligowskiego 32/34, 90-643 Łódź

tel. 42 633-02-39

strona: www.krus.gov.pl

ŁÓDZKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO

ul. Nowości 32, 95-011 Bratoszewice

tel. 42 719-89-28

strona: www.lodr-bratoszewice.pl

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA

I GOSPODARKI WODNEJ

ul. Dubois 118, 93-465 Łódź

tel. 42 663-41-00

strona: www.zainwestujwekologie.pl

PUNKTY INFORMACYJNE FUNDUSZY EUROPEJSKICH

GŁÓWNY PUNKT INFORMACYJNY

FUNDUSZY EUROPEJSKICH W ŁÓDZI

ul. Moniuszki 7/9

90-101 Łódź

Godziny pracy:

pon. 8.00-18.00, wt.-pt. 8.00-16.00.

Telefony do konsultantów

42 663 31 07, 42 663 34 05, 42 291 97 60

LOKALNY PUNKT INFORMACYJNY

FUNDUSZY EUROPEJSKICH W BRZEZINACH

ul. Sienkiewicza 16

95-060 Brzeziny

Godziny pracy:

pon. 8.00-18.00, wt.-pt. 8.00-16.00.

Telefony do konsultantów

46 874 31 54, 46 816 68 17

LOKALNY PUNKT INFORMACYJNY

FUNDUSZY EUROPEJSKICH W SIERADZU

ul. Kościuszki 6

98-200 Sieradz

Godziny pracy:

pon. 8.00-18.00, wt.-pt. 8.00-16.00.

Telefony do konsultantów

43 678 40 80, 43 822 89 25

LOKALNY PUNKT INFORMACYJNY

FUNDUSZY EUROPEJSKICH W BĘŁCHATOWIE

ul. Kościuszki 17

97-400 Bełchatów

Godziny pracy:

pon. 8.00-18.00, wt.-pt. 8.00-16.00.

Telefony do konsultantów

44 633 34 63, 44 633 05 13

LOKALNY PUNKT INFORMACYJNY

FUNDUSZY EUROPEJSKICH W ŁÓWICZU

ul. Świętojańska 1

99-400 Łowicz

Godziny pracy:

pon. 8.00-18.00, wt.-pt. 8.00-16.00.

Telefony do konsultantów

46 837 52 67, 46 837 72 29